

CABO DELGADO: A SZUBSZAHARAI AFRIKA EGY ÚJABB KORMÁNYOZHATATLAN TERÜLETE?*

PINTÉR TIBOR

Bevezetés

A kormányozhatatlan terület fogalma a biztonságpolitikában 2001. szeptember 11. óta vált egyre fontosabbá, amikor a World Trade Center elleni terrortámadás után a Bush adminisztráció felismerte az ebben rejlő kockázatokat. A globális terrorizmus elleni háború ugyanis ráirányította a figyelmet arra, hogy ezek a régiók mekkora kárt és instabilitást képesek okozni és adott esetben terroristák menedékhelyül is szolgálhatnak. Ezt követően az Amerikai Egyesült Államok aktív cselekvésre hívta fel a világ figyelmét ezen kihívás kezelését illetően (Downey, 2021: 3). Ezzel együtt járt, hogy a szubszaharai Afrika egyre nagyobb figyelmet kapott a biztonságpolitikában, felértékelve a törékeny államok jelentette veszélyforrást (Búr, 2006: 195).

Mozambik legészakibb partvidéki régiójának – amely a kormányozhatatlan terület egyik klasszikus példája – megjelenése a nemzetközi médiában nagyjából három dolognak volt köszönhető: a rubinlelőhelyeknek, a nagymennyiségű tenger mélyén lévő földgáz felfedezésének, valamint a dzsihádisták csoportok okozta káosznak 2017 óta. De a válság gyökerei sokkal régebbre vezethetők vissza. Ezeknek a régi problémáknak, sérelmeknek, folyamatoknak közül van a rossz kormányzás elvéhez, aminek következményeivel szembesül a régió.

Ahhoz, hogy a címben szereplő régiót tényleg kormányozhatatlan területté lehessen nyilvánítani, először a fogalmat kell tisztázni. Robert D. Lamb definícióját idézve „a kormányzás nélküli terület olyan hely, ahol az állam vagy a központi kormány nem képes vagy nem hajlandó kiterjeszteni az ellenőrzést, hatékonyan kormányozni vagy befolyásolni a helyi lakosságot, és ahol egy tartományi, helyi, törzsi vagy autonóm kormány nem képes teljes mértékben vagy hatékonyan kormányozni a nem megfelelő kormányzási kapacitás, az elégtelen politikai akarat, a legitimitás hiányosságai, a konfliktusok jelenléte vagy korlátozó viselkedési normák miatt” (Lamb, 2008: 6).

A tanulmány arra keresi a választ, hogy Cabo Delgado kormányozhatatlan területnek minősül-e, illetve ha igen, melyik típusába tartozik? Ezek megválaszolására egy szempontrendszert szükséges összeállítani, aminek az alapját Angel Rabasa és szerzőtársai 2007-ben írt *Ungoverned Territories: Understanding and Reducing Terrorism Risks* címen megjelenő műve adja. A tanulmány logikáját követve nyolc jellemzőt különítettem el: állami penetráció hiánya, törvények alacsony szintű

betartása, kikényszerítő erő hiánya, informális gazdaság kialakulása, infrastruktúra hiánya, korrupció, határvonalak feletti ellenőrzés hiánya, és külső beavatkozás. Ezek kifejtése után Cabo Delgado elmúlt években lezajlott rövid története következik, ami rávilágít a térségben uralkodó jelenlegi állapotokra és rámutat a térség fontosságára. A tanulmány utolsó harmada pedig a kormányozhatatlan terület nyolc ismérve alapján elemzi Cabo Delgado-t, választ adva a tanulmány központi kérdésére.

A kormányozhatatlanság típusai és ismérvei

A kormányozhatatlan szó alapvetően megtévesztő lehet. Ennek oka a vesztfáliai és weberi felfogás az államról és a kormányzatról, mely szerint a kormányok hatalma végleges és oszthatatlan a jogilag elismert területükön belül. Max Weber szerint az állam a határain belül kizárólagos kikényszerítő joggal rendelkezik. Mivel egy államban egyetlen kormány legitim, így azok az állam határain belüli területek, ahová a kormányzat nem ér el, kormányozhatatlannak minősülnek (Keister, 2014: 5). De e területek nem „tabula rasák,” mivel nem lakatlan területek, itt a kérdés arra korlátozódik, hogy ki képes kiépíteni bármilyen nemű kormányzati rendszert és az államigazgatáshoz hasonló keretek között irányítani a helyieket (Marsai – Tarrósy, 2022: 7).

Attól függően, hogy az adott terület hogyan jutott el ebbe az állapotba, három típusát lehet megkülönböztetni a jelenségnek. Az első a *vitatott kormányzást* takarja, amely esetén egy csoport nem ismeri el az állami kormányzat kizárólagosságát, legitimitását és hűséget fogad valamilyen más szervezeti formának, erőszakszervezetnek vagy más identitáscsoportnak. Általában ide sorolhatóak a szeparatisták, például Csecsenföld az 1990-es években. *Hiányos kormányzás* során az állam törekszik a hatalom gyakorlására és a politikai javak biztosítására a lakosság számára, de ehhez nincsenek meg az erőforrásai: a kormány képtelen hozzáértő, szakképzett és stabil jelenlétet fenntartani, így nem képes a törvények betartatására és a lakosság biztonságának garantálására az adott területen. Az így keletkezett hatalmi vákuumot egy alternatív irányító szervezet tölti be, ez történt a 2003-ban összeomlott Irakban. Végül a *lemondott kormányzás* tekintetében a központi kormány ahelyett, hogy a közjavak előállítására és a szolgáltatások biztosítására törekedne, lemond a felelősségéről a szegény régiók tekintetében, mivel a jelenlét fenntartása nem költséghatékony, vagy van, ahol olyan etnikumok vannak többségben, amelyet a kormány marginalizálni akar, mint Libéria esetében az 1980-as és 1990-es években. (Rabasa, 2008: 8-9).

Az ismérvek közül a legalapvetőbb és talán a legfontosabb az *állami penetráció hiánya*. Ilyenkor az állami intézmények, elsősorban a jóléti intézmények nem jutnak el az adott terület társadalmához. (Rabasa et al., 2007: 7). Az állam nem rendelkezik sem erőforrásokkal, sem politikai akarattal a minimális funkciók és kollektív javak biztosítására, így nincs elég kapacitása ahhoz, hogy az adott területet ténylegesen uralni tudja (Keister, 2014: 5).

A *törvények alacsony szintű betartatása* az előző következménye, mivel ha az intézmények nem jutnak el a társadalomhoz, a helyiek nincsenek rákényszerítve arra, hogy betartsák a törvényeket. A büntetésük, ha van is, csekély mértékű.

Erre példa az adófizetés megtagadása, bűncselekmények elkövetése, illegális áruk kereskedelme. Ebben az állapotban nem a büntetés-végrehajtás hiánya a hangsúlyos, hanem a lakosok megfelelési szándéka az állammal szemben. Ez magában foglalja a polgárok állammal való együttműködésének szintjét és a lakosság körében azt az érzést, hogy az állam uralma és törvényei legitímek-e (Rabasa et al., 2007: 7).

Az állami kikényszerítő erő hiánya azért lényeges, mert az állam ideális esetben határain belül az erőszak monopóliumával rendelkezik, vagyis az egyedüli elfogadott és törvényes erő, ami képes betartatni a szabályokat. A kormányozhatatlan területek esetében ez hiányzik (Rabasa et al., 2007: 8).

Erős nem állami szereplők vannak a térségben, akik elkötelezettek az ellenőrzés irányítása felett. Ez a közösség szétagolódását is okozhatja államon belül, létrehozva egyfajta multicentrikusságot, így egyre nagyobb befolyást szerezve a politika alakítására, aminek eredménye, hogy az állam nem abszolút, nem kizárólagos és nem elsődleges a térségben (Clunan et al., 2010: 23-25).

Az informális gazdaság elterjedtsége arra utal, hogy az informális gazdaság mennyiben árnyékolja be a formális gazdaságot, és bújjik ki az állam ellenőrzése alól. Az informális szektor gazdasági szereplőkből áll, akik a hivatalos foglalkoztatáson vagy gazdaságon kívül működő különféle kereskedelmi tevékenységekben vesznek részt. Ez az ágazat általában nem termel adóbevételt az állam számára úgy, mint a formális (Rabasa et al., 2007: 9), ezért fontos különbséget tenni az informális és illegális gazdaság között. Előbbinél az állam képes lenne beilleszkedni a gazdaságba és átvenni az ottani szabályozási formát, megszerezve a gazdasági vezető pozíciókat a pénzügyi nyereség és a politikai ellenőrzés gyakorlása céljából. Utóbbinál az állam elkötelezi magát a gazdaság elnyomása mellett, meg akarja szüntetni a működést (Felbab-Brown, 2010: 179-180). Kereskedelmi szempontból egy helyi erőszak- vagy terrorszervezet megjelenése tovább növeli a térség nyersanyag-exportját, amiből komoly hasznot húzhatnak az illegális szervezetek, csökkentve a magasabb hozzáadott értékű exporttermékek arányát (Neszmélyi et al., 2022: 35).

Az infrastruktúra hiánya hozzájárul a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek növekedéséhez és az etnikai sérelmek elmélyüléséhez, ami hatással van a nemzeti kohézióra, valamint a régió stabilitására és biztonságára. Emellett akadályozza a katonai és rendőri erők bevetését és működését, amelyeknek szembe kell szállniuk az erőszakos szervezetekkel és meg kell akadályozniuk azok tevékenységét. A helyi önkormányzatok a politikai instabilitás miatt nem tudnak hosszú távú terveket készíteni, és a nehéz gazdasági helyzet miatt nem tudják finanszírozni a drága inf-

De e területek nem „tabula rasák,” mivel nem lakatlan területek, itt a kérdés arra korlátozódik, hogy ki képes kiépíteni bármilyen nemű kormányzati rendszert és az államigazgatáshoz hasonló keretek között irányítani a helyieket.

rastruktúrát, így egy ördögi körbe kerülnek, amelyet a bűnözői hálózatok ki tudnak használni. A távoli területekre a kormány befolyása nem ér el, ami miatt a lakosság nem jut hozzá az alapvető erőforrásokhoz és szolgáltatásokhoz (Antúnez, 2022).

A *korruptió* az állam betegsége, mivel a rendszerben lévő megvesztegethető személyek gátolják az állam zavartalan és teljes hatáskörű működését. Ahol gyenge a közigazgatás, ott a kormánytisztviselők jövedelmi szintje általában alacsony, így felmerül az igény a nem szokványos módon való pénzszerzésre. Viszont ezek a műveletek aláássák az állam legitimitását, ami azt váltja ki a helyiekből, hogy az állam elérhetetlen és le lehet fizetni a tisztviselőket. Ez hatványozottan igaz a kormányozhatatlan területen élőkre, akik szemében a köztisztviselők és a bűnözők hasonló kategóriában vannak, amit jól mutat a hivatalokkal szembeni szkepticizmus. Ezen esetekben a lakosság az állam helyett inkább más alternatívákat szeretne a társadalmi, igazságügyi és politikai szervezet alapjaként látni (Rabasa et al., 2007: 9).

A *határvonalak feletti ellenőrzés hiánya* hangsúlyos, mivel a határok egyfajta konfrontációs terek, valamint ezeken a területeken a globális be- és kiáramlás igénye szembekerül a nemzeti tér primátusával, a szuverén kormányok igényeivel, hogy meghatározzák azt, hogy ki lépjen be és ki nem. A nemzeti határokon a kormányzás erőit a vámisztviselők, a bevándorlási hivatalok személyzete és a határőrök képviselik. A rendetlenség és a veszély erőit a csempészek, az irreguláris migránsok, a bűnözők és a terroristák teszik ki, akik a határokat egyszerre tekintik akadályoknak és lehetőségeknek. Számukra a határok leküzdendő akadályok, de ennek átlépése mindenféle előnnyel jár, legyen szó akár az illegális migránsok munkalehetőségéről, akár az illegális árukból származó nyereségről (Williams, 2010: 44). Másik szempontból a nyitott határok megkönnyítik az erőszakos szervezetek és egyéb törvényellenes tevékenységet folytató csoportok tevékenységi körének regionális áttérjedését, transznacionalizálódását (Marsai, 2019: 85).

Néhány nem kormányzott terület jellemzője a *külső beavatkozás*, amely megakadályozza vagy csökkenti az állam azon képességét, hogy ellenőrizni tudja a területét. Bizonyos helyzetekben egy külső hatalom, gyakran a szomszédos állam, ellenőrzést gyakorol az államon belüli belpolitikai és gazdasági tér felett, vagy megakadályozza, hogy a kormányzat érvényesítse akarátát a terület felett. Különösen fontos figyelembe venni, hogy a külső szereplők mekkora befolyást gyakorolnak egy adott állam belső tevékenységére, milyen mértékben súlyosbítják vagy enyhítik a külső szereplők az állam gyengeségével kapcsolatos problémákat, és hogy a külső részvétel ok vagy okozat a problémát illetően. Bizonyos esetekben a külső interferencia azt jelenti, hogy egy külső állam felismerte a hatalmi vákuumot, és beavatkozott, hogy kitöltse azt, de ez inkább rövid távú megoldásként szolgál (Rabasa et al., 2007: 12-13).

Cabo Delgado

Mozambik legészakibb tengerparti régiója a 2017-ben kirobbant krízisig kevésbé volt ismert nemzetközileg. Az ország alapvetően keresztény vallású, mégis a régió lakosságának több, mint 50%-a muszlim, ami azt jelenti, hogy az ország teljes

1. ábra: Mozambik északi régióinak térképe, pirossal kiemelve Cabo Delgado szárazföldi határvonalaival (Stanyard, 2022: 6)

muszlim népességének a harmada ebben a térségben él. Az itt élő keresztények a kormánypártot, azaz a makonde csoport által megalapított Frelimo-t (Mozambiki Felszabadítási Front) támogatják, míg a muszlimok, elsősorban az mwani kisebbség, a Renamo párt (Mozambiki Nemzeti Ellenállás) mellett áll ki. A politikai nézetkülönbségeket a portugál gyarmati uralom szította fel, mivel Lisszabon az mwani etnikumot bevonta a közigazgatásba és katonai pozíciókba helyezte, míg a makonde csoportot a mezőgazdaságba és az építőiparba kényszerítette, amihez hozzájárult a portugálok térítő tevékenysége, míg az mwani az utóbbi alól kivételt képzett. A portugál diszkrimináció és marginalizáció miatt számos makonde a szomszédos Tanzániába menekült, ahol megerősödtek és a Portugáliától való függetlenség céljával tértek vissza, létrehozva felszabadítási mozgalmukat, azaz a Frelimo-t. A függetlenség 1975-ös elnyerése után ez lett a kormánypárt egészen napjainkig, aminek révén fordult a kocka, és a makonde csoport került kiváltságos helyzetbe, míg az mwani egyre inkább kirekesztett és marginalizált pozícióba került, köszönhető az

1977-1992 között zajló polgárháborúnak is. Az idő előrehaladtával az egyenlőtlenség egyre nagyobb méreteket öltött, hiszen Mozambik jelenlegi elnöke, Filipe Nysusi maga is a makonde csoportból származik (El Ouassif et al., 2021: 7-8).

Az elmúlt tíz évben ez a társadalmi marginalizáció tovább erősödött. 2016-ban egy olyan törvényt fogadtak el, ami illegálissá tette a helyi kézműves bányászatot. Ezzel elsősorban a makonde elit járt jól, mivel tulajdonképpen kisémmizték a helyieket. Fontos hozzátenni, hogy a térség tele van ásványkincsekkel, többek között rubinnal, turmalinnal, arannyal, grafittal. Ezek köré a helyiek teljes – bár jórészt illegális – gazdasági rendszert építettek ki a kitermeléstől az értékesítésig (Hanlon, 2022a). A legnagyobb kincs mégis a tenger mélyén található. 2010 elején hatalmas földgázmezőt fedeztek fel a Rovuma-medencében, Mozambik és Tanzánia határának közelében (McKenzie et al., 2022). Becslések szerint legalább 2,4 billió m³ földgáz lehet itt (Mishra, 2022).

Az elmúlt bő tíz évben más tendencia is megfigyelhető a térségben. A dzsihadizmusról és ezen belül a radikalizmusról szóló prédikációk egyre inkább elterjedtek a kirekesztett csoportok körében, akiknek a radikális szellemű tagjai a vallási szélsőségekben látták a megoldást a rossz életkörülményeikre. A 2010-es évek első felében olyan csoport jelent meg, ami nemcsak az államot, de a mérsékelt iszlám intézményeket is elutasította, mondván, ezek az államot szolgálják ki. A helyiek ezt a lázadó csoportot al-Shabaab-nak, azaz a fiataloknak nevezték, de nincs kapcsolat a hasonló nevű szómáliai dzsihadista szervezettel. A káosz 2017. október 5-én kezdődött el, amikor 30 fegyveres álarcos férfi rohmozott meg egy rendőrőrsöt Mocimboa da Praia-ban, aminek során három rendőrt öltek meg (Bekoe et al., 2020: 4-7).

Az évek előrehaladtával a csoport egyre nagyobb sikereket ért el, hiszen számos munkanélküli fiatal, szegény halász és csalódott kiskereskedő csatlakozott hozzájuk. Céljuk, hogy fegyveres úton érvényesítsék akaratukat az elnyomó állammal szemben. Elsősorban a partvidéki területeken voltak eredményesek és onnan haladtak dél és nyugat felé. A krízis rávilágított az állam gyengeségére, ugyanis a hadsereg könnyű célpontnak bizonyult a dzsihadisták számára, míg a haditengerészet alig működik. Nyusi elnök elit félkatonai egységei csak feltartóztatni tudták a fegyveresek előrenyomulását. 2021-ben a felkelők már a tartomány több városát is megtámadták, számos civillel végezve. Az elnök először közönséges bűnözőknek titulálta az elkövetőket, ami az ország belügye, mivel nem akart intervenciós erőket beengedni az országba, egyben beismerve saját kudarcát. Éppen ezért katonai magánvállalatokat bérelt fel,¹ kevés eredménnyel. Ez idő alatt a dzsihadista szervezetet hivatalosan is elismerte az Iszlám Állam a tagjaként, még nagyobb nemzetközi jelentőséget tulajdonítva a Cabo Delgado-i eseményeknek. A csúcspont 2021 márciusában volt, amikor a fegyveresek megrohmozták Palma városát, ami a tengeri földgázmezők kapuja. A Total Energies ennek hatására felfüggesztette több milliárd eurós projektjét (International Crisis Group, 2021: 10-16).

Az eszkaláció megállítására megjelentek Ruanda és a Dél-afrikai Fejlesztési Közösség (SADC) csapatai a térségben, hogy stabilizálják a régiót, ami a nagyobb városok tekintetében sikerült, de a vidéki területeken továbbra is meghatározó

az al-Shabaab (Cheatham et al., 2022). Az Európai Unió az EUTM Mozambique misszió révén katonákat küldött kiképző-feladatokat ellátva, hogy egy jól működő mozambiki gyorsreagálású egységet állítson fel (Európai Unió, 2022). 2022-ben a dzsihádisták csoportja visszaszorult, de korántsem szűnt meg. Számos külföldi harcos elmenekült, míg a helyiek zöme egyszerűen visszatért otthonába, várva a megfelelő pillanatot, hogy ismét akcióba lépjen. Ezt az időszakot felhasználhatják toborzásra vagy még nagyobb tudás elsajátítására az aszimmetrikus hadviselésről az ISIS tagjai révén (International Crisis Group, 2022: 7-9). A lefejezések, lövöldözések, nemi erőszak és emberrablások elől menekülve közel egymillió ember kényszerült elhagyni lakóhelyét Mozambik északi részén. A Cabo Delgado-ban öt éve tartó dzsihádisták erőszakhullám több mint 4 000 ember halálát okozta, és több milliárd dollár értékű nemzetközi befektetést hiúsított meg (Gould, 2022). Sőt Cabo Delgado mellett két szomszédos mozambiki tartományban is megjelent a szervezet: Niassaban és Nampulaban, ami még nagyobb problémát okozhat a jövőben (Mangwiro, 2022).

A mozambiki kormány szerint a 2023-as év egyértelműen pozitív időszak a régió életében, mint az azt megelőző évek. Filipe Nyusi az ENSZ Biztonsági Tanácsa előtt jelentette ki, hogy a közel 800 ezer lakóhelyét elhagyni készült emberből körülbelül 300 ezer visszatért otthonába a biztonsági helyzet javulásának következtében (Club of Mozambique, 2023a). Komoly változás, hogy a Total Energies lassan újraindítja földgázprojektjét, aminek első lépése egy alapítvány létrehozása, ami a térségben megvalósuló fejlesztési projekteket támogatja. A másik fontos lépés pedig a Mozambiki Védelmi Minisztériummal való tárgyalások megkezdése a földgázmezők környéki fegyveres erők biztosítását illetően (Club of Mozambique, 2023b). Habár a nemzetvédelmi miniszter kijelentése szerint „a terroristák és a nemzetközi bűnszövetkezetek közötti kapcsolat megnehezíti a támadások tényleges motivációjának azonosítását” (Club of Mozambique, 2023c), mégis a mozambiki haderő kezd egyre komolyabb eredményeket felmutatni, ilyen például az al-Shabaab egyik parancsnokának, Issar Washio-nak a likvidálása 2023 májusában (Club of Mozambique, 2023d). De számos a mindennapi életet érintő problémával szembesülnek a helyiek. A gyerekek iskoláztatása rendkívül nehézé vált, hiszen egy részük hajléktalanná vált vagy megsemmisültek a tanszereik, netán maga az iskola semmisült meg. A jelentések szerint Cabo Delgado-ban lévő 1006 iskolából csak 806 működik, 101

Az elmúlt bő tíz évben más tendencia is megfigyelhető a térségben. A dzsihádistákról és ezen belül a radikalizmusról szóló prédikációk egyre inkább elterjedtek a kirekesztett csoportok körében, akiknek a radikális szellemű tagjai a vallási szélsőségekben látták a megoldást a rossz életkörülményeikre.

teljesen megsemmisült (Club of Mozambique, 2023e). A visszatelepült lakosság másik nagy problémája az élelmiszerhez való hozzájutás, ugyanis a menekülés miatt az önellátó helyi mezőgazdasági termelés megcsappant, ami élelmezési válságot okoz (Club of Mozambique, 2023f). Habár a konfliktus megállítására tett kísérlet erőteljesen militarista alapú, a térség stabilizálásához a társadalom strukturális támogatására lesz szükség. Ez a folyamat különösen nehéz lesz, hiszen úgy kell a térség gazdasági termelékenységét növelni, hogy nem tudni még hányan és hová térnek vissza, növelve-e a vidéki lakosság arányát Cabo Delgado-ban, ami így is 80%-os (Club of Mozambique, 2023g).

Eredmények

Az ismérvek részletes ismertetése, valamint a Cabo Delgado-i események rövid összefoglalása után a két fejezet összekapcsolása következik. Pontosabban a szempontokból kiindulva a mozambiki és Cabo Delgado-i történések, jellemzők és tendenciák kifejtésével próbálok átfogó elemzést adni, ami segít a bevezetőben feltett kérdés megválaszolására.

Állami penetráció hiánya

A mozambiki közbeszéd a térséget Cabo Esquecido-nak, azaz Elfeledett Foknak nevezi. Ez elsősorban azt jelenti, hogy az itteni etnikai kisebbségek ki vannak rekesztve, elsősorban gazdasági és állami újraelosztási értelemben. Az egészségügyi létesítmények, iskolák állapota az egyik legelhanyagoltabb az országban. Magas a fiatalok munkanélkülisége, a lakosság túlnyomórészt nagycsaládi modellben és mélyszegénységben él, és nehéz kiemelkedni ebből az állapotból.² Még egy érdekes jelenséggel lehet alátámasztani az állami penetráció hiányát, ez pedig a gyermekházasságok jelenléte Cabo Delgadoban. Ez egyfajta következménye a szegénységnek, hiszen a fiatal lányok házasságba adásával eggyel csökkentik az éhes szájak számát a családon belül (Matsinhe et al., 2019: 12-14).

Törvények alacsony szintű betartatása

Erre önmagában bizonyíték a dzsihadista szervezet létrejötte, mivel ez egyfajta tünetnek tekinthető a térségben uralkodó társadalmi ellenállásra az állammal szemben. A szervezet tagjai kivonultak a fennálló politikai társadalomból, bevezetve maguk között a saría uralmát. Tagjaik nem vettek részt az igazságszolgáltatási, az egészségügyi és az oktatási rendszerben, ehelyett próbáltak egy ellentársadalmat kialakítani a fennálló korruptnak ítélt politikai rendszerrel szemben (Morier-Genoud, 2020: 400). Az állammal szembeni elégedetlenséget és gyűlöletet mutatja az, hogy a felkelés első éveiben leginkább állambiztonsági létesítményeket rohantak le (Bekoe et al., 2020: 13). A másik érdekesség a szervezet bázisát alkotó réteg. A csatlakozó emberek zöme fiatal, akik problémás családi háttérrel rendelkeznek, otthagynak az iskolát – vagy épp soha nem is láttak iskolapadot. Ezeknek az embereknek korlátozottak a munkalehetőségei, szegénységben élnek, küzdenek a társadalmi integrációval és a radikalizmusban látják sorsuk jobbá tételét. De ugyanez igaz azokra a keres-

kedőkre, akik az államot vagy az önkormányzatot hibáztatják, mert a túl nagy adókkal akadályozzák a vállalkozásuk nyereségességét. A szervezet arra a társadalmi problémára alapoz, hogy a lakosság több mint fele a szegénységi küszöb alatt él, és sok a krónikusan alulfoglalkoztatott fiatal, akik kétségbeesetten próbálnak javítani az életkörülményeiken (Habibe et al., 2019: 21-23). Ennek a folyamatnak a felszámolására első lépésként 2023 nyarán a tartomány fővárosában Pemba-ban egy foglalkoztatási központot, valamint egy fiataloknak szánt inkubátorházat adott át a mozambiki kormány portugál támogatással. Ezek célja az, hogy bővítse a fiatalok technikai és szakmai lehetőségeit, hogy olyan készségekkel rendelkezzenek, ami vonzóvá teszi őket a munkaerőpiacon, csökkentve ezzel a fiatalok munkanélküliségét (Club of Mozambique, 2023h).

Kikényszerítő erő hiánya

Itt alapvetően a mozambiki hadsereg és biztonsági erők állapotáról kell beszélni, hiszen így válik világossá, hogy miért nem képes az állam az erőszak monopóliumának érvényesítésére Cabo Delgadoban. Az FADM (Mozambiki Védelmi Fegyveres Erők) az 1992-es polgárháború befejezése óta fokozatosan veszített erejéből és jelentőségéből. Eredetileg egy 30 ezer fős létszámot határoztak meg, amiben fele-fele arányban osztoztak a polgárháborúban szembenálló győztes Frelimo és a vesztes Renamo katonái. De ez csak papíron valósult meg, mivel 1995-re alig volt 12 ezer tagja a haderőnek, akiknek kevesebb, mint a harmada volt egykori Renamo-s. Ez annak is köszönhető, hogy a vesztes félben nem volt akkora a motiváció, hogy egy közös haderőt alkosson az őket legyőzőkkel. Ehhez még hozzájön az, hogy 1990 és 2000 között Mozambik katonai kiadásai a GDP arányos 10%-ról 2,5%-ra estek vissza. Az elmúlt húsz évben ez a tendencia nem változott jelentősen, a dzsihádisták megjelenéséig a Frelimo továbbra sem fokozta a katonai kiadásokat. Nemcsak az FADM-re, de a rendőri erőkre is igaz, hogy alulfinanszírozottak, korlátozottak az erőforrások, ennek következtében alacsony a munkaerő létszáma és motiváltsága (International Crisis Group, 2021: 25-26). A gyenge biztonsági erők miatt Mozambik más országok misszióira támaszkodik, amelyek közül a két legfontosabb a SAMIM (The SADC Mission in Mozambique) és a ruandai egységek. Előbbi 2021. július 15-én kezdte meg a működését, aminek értelmében a Dél-afrikai Fejlesztési Közösség (SADC) 8 tagállama (Angola, Botswana, a Kongói Demokratikus Köztársaság, Lesotho, Malawi, a Dél-afrikai Köztársaság, Tanzánia és Zambia) katonákat és egyéb támogató egységeket küldtek Cabo Delgado-ba a dzsihádisták mozgalom visszaszorítására és a térség stabilizálására (SADC, 2021). Ez az eset jól mutatja az SADC azon elmúlt évtizedes rendjét, miszerint vezető szerepet vállal a fegyveres erők biztosításában a tagállamain belül vagy akár azon kívül is az Afrikai Unióval egyetértésben (Tetlák, 2022: 58). A misszió mandátumát 2022 augusztusában az SADC a 42. csúcstalálkozóján egy évvel meghosszabbította (Amani Africa, 2022). A mozambiki haderő állapotát jól mutatja Ruanda esete. 2021. júliusában egy 1 000 fős katonai és rendőri kontingens jelent meg Cabo Delgado-ban,³ aminek a rá következő hetekben meg is lett az eredménye. Sikertelenül visszafoglalni több várost,

többek között Mocímboa de Praiát, vagyis néhány hét alatt többet ért el ez az egység, mint a mozambiki katonák évek alatt. Jelenleg körülbelül 2000 ruandai tartózkodik a térségben, ezen belül is leginkább Cabo Delgado északi partvidékén Palma környékén a földgázmezők partjánál (Smith, 2022). Ezenfelül a ruandai erők rendszeres járőrözést folytatnak az EN14-es országút mentén, javítva az útvonal biztonságát, ami miatt a grafit szállítás az EN14 mentén újraindult, és a drágakőipar viszonylag biztonságosan működik (Nhamirre, 2023).

Informális gazdaság kialakulása

Cabo Delgado az elmúlt évtizedekben Mozambik egyik leginkább marginalizált régiója gazdaságilag. Így az itt élők az illegális kereskedelemről próbálnak minél nagyobb hasznot húzni. A legújabb jelentések kimutatták, hogy az informális gazdaságban lévő kereskedelmi útvonalakat megzavarta a térségben kitört katasztrófa. Ez mindkét fél tevékenységének köszönhető: egyrészt a dzsihádisták szervezetek megzavarták ezeket az útvonalakat, másrészt a partvidéken jelen lévő külföldi erők is arra készítették a csempészeket, hogy délebbi kikötőket használjanak. A térség továbbra is a kábítószer, elsősorban a heroin és a metamfetamin elosztóközpontja. A heroint Pakisztánból és Iránból hajókkal szállítják ide, csakúgy, mint az Afganisztánból származó metamfetamint. A kokain elsősorban Brazíliából konténerhajókon keresztül érkezik a régióba. Mára már innen nemcsak Dél-Afrikába, hanem Malawin keresztül nyugat felé is szállítják az árut (Stanyard et al., 2022: 23-25). Nem szabad megfeledkezni az emberrablásról sem, ami a dzsihádisták szervezet sajátossága és a váltságdíj egy fontos bevételi forrást biztosít. Az elrabolt nők egy részét a harcosok egymás közt elcserélik valamilyen vagyontárgyért. A férfiak közül vannak, akiket más országba hurcolnak, hogy a bányákba dolgozzanak, ilyen hely például a Kongói Demokratikus Köztársaság (Stanyard et al., 2022: 30). Az illegális fakeskedelem évtizedek óta folyik a térségben, aminek az egyik legfőbb célállomása Kína (Stanyard et al., 2022: 31). A drágakövek és az arany legnagyobb forrásai Cabo Delgado-ban és a szomszédos tartományokban találhatóak. Ezekről a területekről illegálisan bányászott drágakövekkel kereskednek és csempészik ki Mozambikból, nagyrészt Ázsiába (Stanyard et al., 2022: 32).

Infrastruktúra hiánya

Ha abból indulunk ki, hogy az infrastruktúra az állami központ megnyújtott keze, akkor Cabo Delgado-ig nem ér el Maputo. Ez köszönhető az elmúlt évtizedek tudatos elhanyagolásának, másrészt a 2017 óta tartó krízisnek, illetve annak, hogy a fővárostól a legmesszebb eső régióról beszélünk. Ezen felül a térségben az elmúlt évtizedben heves esőzések és ciklonok pusztítottak, amelyek hozzájárultak az olyan alapvető infrastruktúra lerombolásához, mint az iskolák, egészségügyi létesítmények, rendőrőrsök, víz- és villamosenergia-rendszerek. Az élelmiszer-biztonság hiánya egyre fokozódik, mivel a kitelepítések megzavarták a közösségek mezőgazdasági tevékenységét és megélhetését, illetve a központi vízellátó hálózatok megsérülése miatt az emberek elvesztették az ivóvízhez való hozzáférést (UNDP,

2022: 3). A közúthálózatra kitérve Cabo Delgado-ban az főként keletre koncentrálódik a partvidék felé, mivel a tartomány a kontinens közepe felé haladva sűrű növényzettel és hegyvidékkel tarkított terület. Körülbelül 2 900 kilométernyi útjának alig több, mint negyede aszfaltozott, ami azt jelenti, hogy az esős időjárás komolyan befolyásolja a közlekedést (Brilho, 2022: 17). Viszont az aszfaltozott utak biztonsága sincs teljes mértékben garantálva. Erre jó példa, hogy az N380-as út egy szakasza, ami az egyetlen aszfaltozott út Pembától a gázmezőig, továbbra is a harcok egyik fő helyszíne (Hanlon, 2022a).

Cabo Delgado az elmúlt évtizedekben Mozambik egyik leginkább marginalizált régiója gazdaságilag. Így az itt élők az illegális kereskedelemről próbálnak minél nagyobb hasznot húzni.

Korrupció

Önmagában az a tény, hogy az 1975-ös függetlenség óta a Frelimo a kormánypárt Mozambikban, megalapozza a korrupció létét az országban. Egy ilyen hosszú ideje hatalmon lévő politikai elit minden eszközt elkövet, hogy fenntartsa hatalmát. Így egyfajta klientúraépítés valósul meg, ami az egyik legfontosabb gátja a fejlődésnek és táptalaja a korrupciónak (Tarrósy, 2018: 9-10). A terjedelem miatt csak a biztonságpolitikai szegmensre koncentrálok. Cabo Delgado esetében a legszembetűnőbb jelenség, ha a korrupcióról beszélünk, az az átláthatatlanság, ami több szinten is megjelenik. Jogi szempontból a kormány nem hirdetett szükségállapotot a katonai jelenlét igazolására, mivel az alkotmány szerint így átláthatóbbá válna a kormány tevékenysége (Bekoe et al., 2020: 22-23). Az átláthatóság hiányát fokozza az a tény, hogy Nyusi előbb választotta a katonai magánvállalatokat, mintsem külföldi erőket engedjen a térségbe. A kormány becslések szerint 154 millió dollárt költött ilyen cégekre, sokkal többet fizetve a zsoldosoknak, mint a mozambiki katonáknak, azok mégsem javítottak a helyzeten (Smith, 2022). A legújabb tisztázatlan eset éppen a ruandai egységek bevetése. Nyusi elnök szerint Ruanda semmiféle ellenszolgáltatást sem kért a beavatkozásért, hanem Paul Kagame elnök két elvre/dokumentumra alapozza döntését: az egyik az R2P (Védelem Iránti Felelősség Doktrína) és a 2015-ös Kigali Alapelvek a Polgári Lakosság Védelméről szóló szerződés. Mindenestre a két fél közötti megállapodás részletei tisztázatlanok, és a kormány elmulasztotta tájékoztatni a parlamentet a ruandai katonai misszió költségeiről és állapotáról. Vanak, akik Nyusi jogi hatáskörét kérdőjelezzik meg, miszerint egy elnök a parlament hozzájárulása nélkül behívhat-e külföldi csapatokat (Smith, 2022).

Határvonalak feletti ellenőrzés hiánya

A Tanzánia és Mozambik közötti határvonal tulajdonképpen nem tekinthető egy éles választóvonalnak, hiszen a két ország határvidékén erős családi, gazdasági,

kulturális és történelmi kötelék van jelen. A közös nyelv, a szuahéli összeköti a közösségeket, míg a közös hit szintén figyelmen kívül hagyja a határokat. A két ország közötti határőrizet vagy hiányzik, vagy eléggé laza, ami könnyű átjárást teremtett a dzsihádistáknak Tanzániába kisebb támadásokat végrehajtva (El Ouassif et al., 2021: 11). Az informális gazdaság esetében a kereskedők pénzügyi hálózatot biztosítanak a készpénz, drágakövek, arany, emberek és áruk szabad mozgásának, valamint a pénzmosáshoz a törvényes üzleteken keresztül (Stanyard et al., 2022: 33). A jövőben talán a határbiztonság fokozása kerül előtérbe, mivel az illegális migráció megfékezése kulcsfontosságú a két ország szempontjából. Ezt sürgeti az a tény, hogy az Iszlám Állam égisze alá tartozó szervezet a Közel-Keletről is kaphat olyan árut, tudást vagy tapasztalt harcost, amivel még inkább eszkalálni tudja a térségben uralkodó káoszt (El Ouassif et al., 2021: 15).

Külső beavatkozás

Cabo Delgado-ban számos külső aktor van jelen, de érdemes még egyszer külön megemlíteni őket: Ruanda és az SADC a korábban említett nyolc donorállammal, az Amerikai Egyesült Államok, az Európai Unió és külön Portugália kiképző feladatokat lát el, valamint nem szabad megfeledkezni az Iszlám Államról sem, hiszen 2019 óta az egyik tagja a dzsihádisták szervezet (Hanlon, 2022b). Felmerül a kérdés, hogy valójában ki irányítja Cabo Delgado-t? Röviden a válasz, hogy alapvetően a mozambiki kormány, de ehhez idegen segítségre van szüksége. Nem szabad megfeledkezni az al-Shabaab befolyásáról sem, hiszen a 2021-es csúcsidőszak után még mindig jelentős hatalma van a vidéki területen, mutatja ezt a sorozatos rajtaütések száma 2022-ben (Hanlon, 2022a). A térség jelentősége a külföldi szereplők számára még fontosabbá fog válni a 2022-es ukrain orosz invázió után a földgázmezők felfedezésének következtében. Ez a régiót a legszegényebb állapotból a leggazdagabbá teheti, figyelembe véve az orosz-ukrán konfliktus okozta energia-áremelkedést, illetve a nyugati világ földgázvadászatát a világban. Jelenleg a francia olajóriás, a Total Energies fogott bele egy több milliárd eurós projektbe a kitermelést illetően, azonban ez a folyamat megszakadt 2021-ben, amikor a cég felfüggesztette a projektet a kialakult káoszra hivatkozva (McKenzie et al., 2022). A tanulmány írásának pillanatában a Total nem közölt pontos dátumot a visszatérését illetően (LNG Prime, 2023).

Konklúzió

A bevezetőben elhangzott kérdésre, miszerint Cabo Delgado kormányozhatatlan terület-e, a válasz egyértelműen igen, mivel minden ismérvnek megfelel. Mindazonáltal Cabo Delgado nagyon jó példa arra, hogy a politikai elit hogyan tehet egy, a függetlenség idején fontosnak számító területet egy kormányozhatatlan, válságba süllyedt gócponttá. Mivel kormányozhatatlan területnek minősül a térség, így az alábbi kérdésre is, miszerint melyik típusba tartozik, meg lehet adni a választ. A mozambiki kormány tevékenysége és intézkedései alapján egyértelműen a lemondott kormányzás kategóriába sorolható be a régió. A fővárostól való nagy távolság,

az infrastruktúra kiépítéséhez kedvezőtlen földrajzi adottságok révén a központi hatalom számára nem költséghatékony az állandó ellenőrzés és uralom fenntartása. Valamint a part menti területeken élő etnikai kisebbségek révén sem volt érdekelt a régió fejlesztésében a polgárháború óta. A kormány a makonde gazdasági elit kezébe adta az irányítást, akik egyre inkább marginalizálták a rivális etnikumokat, növelve az állammal szembeni ellenszenvüket, ami hozzájárult az al-Shabaab létrejöttéhez.

Úgy tűnik, hogy ennek az árát most fizeti meg Mozambik. Ugyanis az elmúlt bő egy évtizedben talált ásványkincsek nemcsak Cabo Delgado-t, hanem az egész országot tehetnék gazdagabbá, kilépve a szegény országok csoportjából. Viszont a 2017-ben kirobbant biztonságpolitikai válság miatt a földgáz kitermelésére elindított projektek határozatlan ideig szünetelnek, pedig az orosz-ukrán konfliktus okozta energiaár-robbanás hatalmas lehetőséget kínálna Mozambiknak, amivel jelenleg nem tud élni, tulajdonképpen elvesztegetett időszakról beszélünk addig, amíg a projekt be nem indul. Jelenleg az ország gazdasági szempontból egy, Marsai Viktor által említett útelágazáshoz érkezett, ahol az egyik út a külső forrásoktól függő ország önállósodásához vezet, a másik út pedig az erőforrás-átokhoz vezet, aminek jeles példája Venezuela a kőolajával (Marsai, 2019: 81).

Emiatt kettős nyomás alatt van a kormány. Egyrészt a Cabo Delgado-ban lévő kirekesztett népességgel kellene normalizálni a viszonyt, ha teljes mértékben hozzá akar jutni az ásványkincsek kitermeléséből járó profithoz. Viszont ez egy nagyon hosszú folyamat, amit minél hamarabb el kell kezdeni, ha a kormány a nemzetközi befektetői bizalom növelését akarja elérni. Másrészt a nemzetközi közösség egyre nagyobb figyelmet fordít Cabo Delgado-ra, köszönhetően az energiaárak megugrásának és a feketepiac virágzásának. Így még nagyobb a nyomás Maputon, hogy megoldja a válságot, és a nemzetközi közösség igyekszik minden eszközt biztosítani, gondolok itt felszerelésekre és katonai kiképzés biztosítására. Nem szabad megfelekezni az idegen egységek állomásoztatásáról sem, de ez egy átmeneti állapot, mivel a donorállamoknak ez komoly költségekbe kerül. A fényt az alagút végén a Total Energies visszatérése jelentheti, hogy folytassa a 2021-ben félbeszakított projektjét (Reuters, 2023). De jelen állapotában sem a mozambiki kormány, sem a hadsereg nem képes egyedül kiépíteni a hosszantartó stabilitást a régióban. *

Jegyzetek

- * A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-3-SZTE-11 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.
- ¹ A Wagner Csoport volt az első, ami 2019 szeptemberétől novemberig működött, majd kivonult a harcéri veszteségek és a mozambiki hadsereggel való állítólagos nézeteltérések miatt. Az orosz alakulat aktívan részt vett a harcokban és a hadműveletekben. A következő, a dél-afrikai Dyck Tanácsadó Csoport 2020 áprilisától 2021 közepéig volt tevékenyen jelen a térségben. Amellett, hogy a harcokban is részt vett, inkább a légi támogatásban és a logisztikai segítségnyújtásban vett részt. Végül 2021 februárjában egy másik dél-afrikai céggel, a Paramount Csoporttal és a dubaji Burnham Globallal kötött szerződést a mozambiki kormány. Ezek kevésbé aktívak a harcúterén, mivel katonai tanácsadói és kiképzési feladatokat látnak el (CDD, 2022: 14).
- ² Cabo Delgado összesen 131 egészségügyi intézménnyel rendelkezik, ami azt jelenti, hogy a lakosság 30%-a még mindig nem fér hozzá az intézmények által nyújtott szolgáltatásokhoz. Az 5-17 éves korú lakosság 55,7%-a soha nem járt iskolába. Cabo Delgado tartományban az írástudatlansági ráta 52,4%, ami 12,5 százalékkal haladja meg az országos átlagot a 15 éves és idősebb lakosság körében. A nők csaknem kétszer nagyobb valószínűséggel írástudatlanok, mint a férfiak. A tartományban élő lakosoknál az országos átlaghoz képest nagyobb a kockázata annak, hogy nem jutnak biztonságos vízforráshoz. Az 1,4 millió gyerekből (ami a teljes mozambiki gyereklakosság 8%-a) több, mint 800 ezer szegénységben él (ami a teljes mozambiki gyereklakosság 11%-a). Az országban körülbelül 415 ezer gyermek lakóhelyét elhagyni kényszerült státuszban van, akiknek majdnem 91%-a Cabo Delgado-ban él (UNICEF, 2022: 7-11).
- ³ A dzsihadista csoport 2021-re olyan szinten destabilizálta Cabo Delgado-t, hogy az ásványok, fémek és drágakövek kitermelését végző cégek beszüntették működésüket. Azonban a drágakő- és grafitipar létfontosságú Mozambik gazdasága számára. A Montepuez Ruby Mining az ország legnagyobb adófizetői közé tartozik, a Syrah Resources pedig megállapodást kötött arról, hogy a Cabo Delgadóban termelt nyersanyagokkal látja el a Teslát. Ezen felül a Total Energies projektszüneteltetése arra készítette Mozambikot, hogy Ruandához forduljon. Ekkor Paul Kagame ruandai elnök Maputoba látogatott, ahol megállapodást kötött Filipe Nyusi mozambiki elnökkel a ruandai erők bevetéséről (Nhamirre, 2023).

Felhasznált irodalom

- Amani Africa (2022): Ministerial meeting on the situation in Mozambique and Operations of SAMIM. 2022. 11. 07. Forrás: <https://amaniafrica-et.org/ministerial-meeting-on-the-situation-in-mozambique-and-operations-of-samim/> (2023. 03. 25.)
- Antúnez, Juan Carlos (2022): The Root Causes of Violence in the Sahel. Global Strategy Report, 28/2022, 2022. 06. 12. Forrás: https://global-strategy.org/the-root-causes-of-violence-in-the-sahel/?fbclid=IwAR13rWz87knHgwPNogJ_5pCapBgdqNY_-dwoqmuVzV0mFVXm_aJCFR17RE (2023. 03. 05.)
- Bekoe, Dorina A. - Burchard, Stephanie M. – Daly, Sarah A. (2020): Extremism in Mozambique: Interpreting Group Tactics and the Role of the Government's Response in the Crisis in Cabo Delgado. Institute for Defense Analyses
- Brilho (2022): Cabo Delgado Province Profile. Forrás: <https://brilhomoz.com/assets/documents/PROVINCIAL-PROFILE-Cabo-Delgado.pdf> (2023. 03. 05.)
- Búr Gábor (2006): Gyenge államok és államkudarcok Afrikában. in: Marton Péter szerk.: Államok és államkudarcok a globalizálódó világban, 2006, Budapest, Külügyi Intézet, 194–211.

- CDD (2022): Evolution of Violent Extremism in Northern Mozambique. Centro para Democracia e Desenvolvimento, Research & Occasional Paper Series: 02/2022, Maputo, 2022 október 14.
- Club of Mozambique (2023a): Cabo Delgado: An estimated 300,000 people returned to their places of origin – Watch. 2023. 05. 24. Forrás: <https://clubofmozambique.com/news/cabo-delgado-an-estimated-300000-people-returned-to-their-places-of-origin-watch-237955/> (2023. 07. 04.)
- Club of Mozambique (2023b): Mozambique LNG to establish development Foundation in Cabo Delgado. 2023. 05. 23. Forrás: <https://clubofmozambique.com/news/mozambique-lng-to-establish-development-foundation-in-cabo-delgado-237922/> (2023. 07. 04.)
- Club of Mozambique (2023c): Leaders and masterminds of terrorism in Cabo Delgado are part of international crime syndicate, defence minister says – RM. 2023. 06. 28. Forrás: <https://clubofmozambique.com/news/leaders-and-masterminds-of-terrorism-in-cabo-delgado-are-part-of-international-crime-syndicate-defence-minister-says-rm-239987/> (2023. 07. 04.)
- Club of Mozambique (2023d): FDS neutralises a leader of the terrorist group in Cabo Delgado – Watch. 2023. 05. 28. Forrás: <https://clubofmozambique.com/news/fds-neutralises-a-leader-of-the-terrorist-group-in-cabo-delgado-watch-238196/> (2023. 07. 04.)
- Club of Mozambique (2023e): Mozambique: 101 schools destroyed in Cabo Delgado: Education Minister. 2023. 05. 19. Forrás: <https://clubofmozambique.com/news/mozambique-101-schools-destroyed-in-cabo-delgado-education-minister-237755/> (2023. 07. 04.)
- Club of Mozambique (2023f): Mozambique: Once rebel-held Cabo Delgado town safe but hunger persists – residents. 2023. 07. 27. Forrás: <https://clubofmozambique.com/news/mozambique-once-rebel-held-cabo-delgado-town-safe-but-hunger-persists-residents-239848/> (2023. 07. 04.)
- Club of Mozambique (2023g): Mozambique attacks: War is changing territorial and demographic order in Cabo Delgado – NGO. 2023. 06. 21. Forrás: <https://clubofmozambique.com/news/mozambique-attacks-war-is-changing-territorial-and-demographic-order-in-cabo-delgado-ngo-239604/> (2023. 07. 04.)
- Club of Mozambique (2023h): Mozambique: Government opens job centre and youth incubator in Pemba, Cabo Delgado – Watch. 2023. 06. 30. Forrás: <https://clubofmozambique.com/news/mozambique-government-opens-job-centre-and-youth-incubator-in-pemba-cabo-delgado-watch-240148/> (2023. 07. 04.)
- Columbo, Emilia (2019): Northern Mozambique at a Crossroads - Scenarios for Violence in the Resource-rich Cabo Delgado Province. CSIS
- Cheatham, Andrew – Long, Amanda – Sheehy, Thomas P. (2022): Regional Security Support: A Vital First Step for Peace in Mozambique. 2022. 06. 23. Forrás: <https://www.usip.org/publications/2022/06/regional-security-support-vital-first-step-peace-mozambique> (2023. 03. 05.)
- Clunan, Anne L. - Trinkunas, Harold A. (2010): Conceptualizing Ungoverned Spaces: Territorial Statehood, Contested Authority, and Softened Sovereignty. In: Clunan, Anne L. - Trinkunas, Harold A. (szerk.): Ungoverned Spaces - Alternatives to State Authority in an Era of Softened Sovereignty, Stanford Security Studies, 2010 pp 17-33
- Downey, Mitch (2021): Did the war on terror deter ungoverned spaces? Not in Africa. *Journal of Development Economics* 151 (2021) 102648, 2021. 02. 24. Forrás: <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2021.102648> (2023. 03. 05.)
- El Ouassif, Amal - Kitenge, Seleman Yusuph (2021): Terrorist Insurgency in Northern Mozambique: Context, Analysis, and Spillover Effects on Tanzania. Policy Center for the New South
- Európai Unió (2022): About European Union Training Mission in Mozambique. 2022. 01. 04. Forrás: https://www.ecas.europa.eu/eutm-mozambique/about-european-union-training-mission-mozambique_en?s=4411 (2023. 03. 25.)

- Felbab-Brown, Vanda (2010): Rules and Regulations in Ungoverned Spaces - Illicit Economies, Criminals, and Belligerents. In: Clunan, Anne L. - Trinkunas, Harold A. (szerk.): Ungoverned Spaces - Alternatives to State Authority in an Era of Softened Sovereignty, Stanford Security Studies, 2010 pp 175-192
- Gould, Tom (2022): Mozambique jihadi violence spreads despite military effort. 2022. 10. 16. Forrás: <https://apnews.com/article/africa-mozambique-maputo-82de8a3cccb02f30080d-7da44709cb82> (2023. 03. 05.)
- Habibe, Saide – Forquilha, Salvador – Pereira, João (2019): Islamic Radicalization in Northern Mozambique – The Case of Mocímboa da Praia. IESE Scientific Council
- Hanlon, Joseph (2022a): Cabo Delgado war expands as both side grow stronger. 2022. 07. 29. Forrás: <https://clubofmozambique.com/news/cabo-delgado-war-expands-as-both-side-grow-stronger-by-joseph-hanlon-221725/> (2023. 03. 05.)
- Hanlon, Joseph (2022b): Mozambique insurgency: Why 24 countries have sent troops. 2022. 05. 23. Forrás: <https://www.bbc.com/news/world-africa-61464431> (2023. 03. 05.)
- International Crisis Group (2021): Stemming the Insurrection in Mozambique’s Cabo Delgado. Maputo/Nairobi/Brüsszel
- International Crisis Group (2022): Winning Peace in Mozambique’s Embattled North. Crisis Group Africa Briefing N°178, Maputo/Nairobi/Brüsszel
- Keister, Jennifer (2014): The Illusion of Chaos - Why Ungoverned Spaces Aren’t Ungoverned, and Why That Matters. CATO Institute Policy Analysis Number 766, 2014. 12. 09.
- Lamb, Robert D. (2008): Ungoverned Areas and Threats from Safe Havens. Office of the Under Secretary of Defense for Policy, Washington, 2008
- Landini, Francesca – Hernandez, America (2023): Saipem to restart Mozambique LNG project for Total in July. Reuters, 2023. 02. 28. Forrás: <https://www.reuters.com/business/energy/saipem-restart-mozambique-lng-project-total-july-2023-02-28/> (2023. 03. 25.)
- LNG Terminals (2023): TotalEnergies releases Mozambique LNG report. 2023. 05. 23. <https://lngprime.com/lng-terminals/totalenergies-releases-mozambique-lng-report/82235/> (2023. 07. 06.)
- Mangwiro, Charles (2022): Mozambique Struggling to Contain Violence in Troubled Northern Regions. 2022. 09. 07. Forrás: <https://www.voanews.com/a/mozambique-struggling-to-contain-violence-in-troubled-northern-regions/6735287.html> (2023. 03. 05.)
- Marsai Viktor (2019): Csodás barátságok kezdete: A kelet-afrikai regionális biztonsági komplexum határainak átalakulása a 21. században. Afrika Tanulmányok / Hungarian Journal of African Studies, 13(1-2), pp. 75-100. DOI: <https://doi.org/10.15170/AT.2019.13.1-2.5>.
- Marsai Viktor - Tarrósy István (2022): The Potential for Violent Extremist Organizations in Africa to Take Advantage of the COVID-19 Pandemic Crisis in Ungoverned Spaces: The Cases of al-Shabaab and Boko Haram. African Security, 2022. 05. 23. DOI: 10.1080/19392206.2022.2077682
- Matsinhe, David M. - Valoi, Estacio (2019): The genesis of insurgency in northern Mozambique. ISS – Institute for Security Studies
- McKenzie, David - Balkiz, Ghazi (2022): ISIS-linked militants are threatening huge natural gas reserves the world needs badly right now. 2022. 10. 10. Forrás: <https://edition.cnn.com/2022/10/10/africa/isis-mozambique-gas-reserves-cmd-intl/index.html> (2023. 03. 05.)
- Mishra, Abhishek (2022): Africa: A possible solution for Europe’s energy troubles. 2022. 05. 26. Forrás: <https://www.orfonline.org/expert-speak/africa-a-possible-solution-for-europes-energy-troubles/> (2023. 07. 06.)
- Morier-Genoud, Eric (2020): The jihadi insurgency in Mozambique: origins, nature and beginning. Journal of Eastern African Studies, 14(3), pp. 396-412.
- Neszmélyi György Iván – Hrabovszki Dorottya – Hrabovszki Ágnes Zsuzsa (2023): Terrorism on the Rise – What Can WCA Countries Do to Combat Difficulties With International Trade?

Afrika Tanulmányok / Hungarian Journal of African Studies 16(3), pp. 33-46. <https://doi.org/10.15170/AT.2022.16.3.2>.

- Nhamirre, Borges (2023): Rwanda expands its protection of Mozambique's natural resources. ISS Today, 2023. 02. 01. Forrás: https://issafrica.org/iss-today/rwanda-expands-its-protection-of-mozambiques-natural-resources?utm_source=BenchmarkEmail&utm_campaign=ISS_Weekly&utm_medium=email (2023. 03. 05.)
- Rabasa, Angel (2008): Ungoverned Territories. RAND Corporation, 2008. 02. 14. Forrás: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/2008/RAND_CT299.pdf (2023. 03. 05.)
- Rabasa, Angel – Boraz, Steven – Chalk, Peter – Cragin, Kim – Karasik, Theodore W. – Moroney, Jennifer D. P. – O'Brien, Kevin A. – Peters, John E. (2007): Ungoverned Territories: Understanding and Reducing Terrorism Risks. RAND Corporation
- SADC (2021): SADC Mission in Mozambique (SAMIM) in Brief. 2021. 11. 10. Forrás: <https://www.sadc.int/latest-news/sadc-mission-mozambique-samim-brief> (2023. 03. 05.)
- Smith, Jordan: Rwanda: A force for good in Mozambique's "War on Terror"? 2022. 02. 09. Forrás: <https://africanarguments.org/2022/02/rwanda-a-force-for-good-in-mozambiques-war-on-terror/> (2023. 03. 05.)
- Stanyard, Julia – Nelson, Alastair – Ardé, Greg – Rademeyer, Julian (2022): Insurgency, Illicit Markets and Corruption: The Cabo Delgado conflict and its regional implications. Global Initiative Research Report
- Tarrósy István (2018): Térségi biztonsági kérdések és megoldások az afrikai kontinensen – Az Afrikai Unió és a regionális gazdasági közösségek (RECs) biztonsági architektúrája. Afrika Tanulmányok / Hungarian Journal of African Studies. 12(1-3), pp. 5-30. DOI: <https://doi.org/10.15170/AT.2018.12.1-3>.
- Tetlák Örs (2022). A szubszaharai afrikai regionalizmus sajátosságai az SADC (Dél-afrikai Fejlesztési Közösség) működése tükrében. Afrika Tanulmányok / Hungarian Journal of African Studies, 16(2), pp. 41-62. <https://doi.org/10.15170/AT.2022.16.2.3>
- UNDP (2022): Infrastructure Damage Assessment: Cabo Delgado – Mozambique August 2022. UNDP Report
- UNICEF (2022): Main Sociodemographic Indicators of Cabo Delgado 2022. UNICEF Mozambique, Maputo, 2022 Forrás: <https://www.unicef.org/mozambique/media/4551/file/Main%20Sociodemographic%20Indicators%20of%20Cabo%20Delgado.pdf> (2023. 03. 05.)
- Williams, Phil (2010): Here Be Dragons - Dangerous Spaces and International Security. In: Clunan, Anne L. - Trinkunas, Harold A. (szerk.): Ungoverned Spaces - Alternatives to State Authority in an Era of Softened Sovereignty, Stanford Security Studies, 2010, pp. 34-54.

A szerzőről

PhD hallgató,
Szegedi
Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi
Doktori Iskola

About the Author

PhD student,
University of Szeged,
Graduate School of
Law and State Sciences

@

teibor93@gmail.com

English Abstract

Cabo Delgado: another ungoverned space of sub-Saharan Africa?

Since the 2000s, the concept of ungoverned territory has become increasingly prominent, mainly due to the terrorist attack on the World Trade Center on 11 September 2001, which launched the United States' global fight the „War on Terror”, with increasing attention being focused on areas where the state presence is weak and could be the ideal base for terrorist and/or jihadist organisations. Sub-Saharan Africa is no exception, as over the past decade or more the territory under the influence of jihadist movements has expanded at an unprecedented rate. This paper examines the most recent case of this trend, the situation of Cabo Delgado which is the northern province of Mozambique. The paper discusses the criteria of ungovernable territoriality and attempts to answer the question of whether Cabo Delgado can be considered as ungovernable territory. In order to answer this question, it is necessary to explain the concept in detail and to examine the social, economic and security policy dynamics in the northern part of Mozambique.